

Natalia Wąsik

Zdarzenie drogowe a wypadek przy pracy – wybrana problematyka prawna

Streszczenie

Niniejsza publikacja skupia się na zagadnieniach definicji wypadku przy pracy, wypadku w drodze do pracy i wypadku w drodze z pracy. Poruszona została również problematyka wpływu na niezdolność do prowadzenia pojazdu mechanicznego z przyczyn chorobowych i przełożenia tej okoliczności na uprawnienia odszkodowawcze. Autorka zajęła się również materią zakresu i zasad ubezpieczenia w tzw. podróży służbowej, jak również zagadnieniu kształtowania się uprawnień odszkodowawczych w przypadku naruszenia przez ubezpieczonego przepisów prawa o ruchu drogowym. W pracy poddano analizie orzecznictwo sądowe odnoszące się do ww. problemów, sformułowane na przestrzeni lat 1997–2019.

Słowa kluczowe

Wypadek przy pracy, zdarzenie drogowe, ubezpieczenie z tytułu wypadku przy pracy.

* * *

1. Wprowadzenie

W piśmiennictwie poświęconym prawu pracy, prawu cywilnemu i prawu o ruchu drogowym na ogół podkreśla się, że wypadek w pracy, jak również wypadek w drodze do pracy czy wypadek w drodze powrotnej z pracy są zdarzeniami nieodłącznie towarzyszącymi każdej działalności zawodowej. Co szczególnie istotne, wypadki te mogą, chociaż oczywiście nie muszą, być jednocześnie wypadkami komunikacyjnymi. To z kolei może wydatnie komplikować postępowanie zmierzające do ustalenia okoliczności czy przyczyn zdarzenia, badanie ewentualnej odpowiedzialności samego ubezpieczonego, a także wpływać na miarkowanie świadczeń przynależnych z tego tytułu¹.

Zasygnalizowane zagadnienia mogą kształtować się odmiennie w zależności od tego, czy ubezpieczony jest sprawcą wypadku komunikacyjnego lub innego zda-

---

Dr Natalia Wąsik, asystent Collegium Medicum im. L. Rydygiera w Bydgoszczy – UMK w Toruniu.

¹ Por. S. Kryczka, Wypadek przy pracy (w drodze do/z pracy) a wypadek komunikacyjny. Komentarz praktyczny, LEX/el. 2018.

zenia drogowego, jakie okoliczności towarzyszyły wypadkowi, tudzież w jakich warunkach – przy uwzględnieniu obowiązków pracowniczych ubezpieczonego – doszło do wypadku. Mylnym jest przekonanie, że poruszona problematyka dotyczy wyłącznie osób świadczących pracę jako kierowcy zawodowi, albowiem bardzo często poruszana jest ona w odniesieniu do pracowników, którzy korzystają – nawet doraźnie – z samochodów służbowych jako kierujący, pracowników pozostających w delegacji służbowej, czy też pracowników przemieszczających się własnym (prywatnym) pojazdem do i z pracy do miejsca zamieszkania. Syntetyczne omówienie najważniejszych aspektów wypadkowości pracowniczej stanowiącej jednocześnie zdarzenie drogowe, wydaje się zatem pożądane i konieczne, biorąc pod uwagę nieliczne piśmiennictwo naukowe w tym obszarze.

Niniejsza publikacja skupia się na zagadnieniach definicji wypadku przy pracy, wypadku w drodze do pracy i wypadku w drodze z pracy, problematyce wpływu na niezdolność do prowadzenia pojazdu mechanicznego z przyczyn chorobowych i przełożenia tej okoliczności na uprawnienia powypadkowe, materii ubezpieczenia w tzw. podróży służbowej, jak również zagadnieniu kształtowania się uprawnień powypadkowych w przypadku naruszenia przez ubezpieczonego przepisów ustawy Prawo o ruchu drogowym². W pracy poddano analizie orzecznictwo sądowe odnoszące się do ww. problemów, sformułowane na przestrzeni lat 1997–2019.

2. Definicje wypadku przy pracy, a także wypadku do i z pracy

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych³ (dalej jako „u.s.w.p.p.”), za wypadek przy pracy uważa się nagle zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą:

1. podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych;
2. podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
3. w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

W ust. 3 omawianego przepisu wskazano, że za wypadek przy pracy uważa się również nagle zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w okresie ubezpieczenia wypadkowego z danego tytułu podczas:

---

² Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – *Prawo o ruchu drogowym*, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 110.

³ Ustawa z dnia 30 października 2002 r. – *o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych*, tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 1205.

1. uprawiania sportu w trakcie zawodów i treningów przez osobę pobierającą stypendium sportowe;
2. wykonywania odpłatnie pracy na podstawie skierowania do pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania;
3. pełnienia mandatu posła lub senatora, pobierającego uposażenie;
4. odbywania szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego dorosłych lub przygotowania zawodowego w miejscu pracy przez osobę pobierającą stypendium w okresie odbywania tego szkolenia, stażu, przygotowania zawodowego dorosłych lub przygotowania zawodowego w miejscu pracy na podstawie skierowania wydanego przez powiatowy urząd pracy lub przez inny podmiot kierujący, pobierania stypendium na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w okresie odbywania studiów podyplomowych;
5. wykonywania przez członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych oraz przez inną osobę traktowaną na równi z członkiem spółdzielni w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych, pracy na rzecz tych spółdzielni;
6. wykonywania pracy na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z *Kodeksem cywilnym* stosuje się przepisy dotyczące zlecenia;
7. wykonywania pracy na podstawie umowy uaktywniającej, o której mowa w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3;
8. współpracy przy wykonywaniu pracy na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z *Kodeksem cywilnym* stosuje się przepisy dotyczące zlecenia;
9. wykonywania zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności pozarolniczej w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych;
10. wykonywania zwykłych czynności związanych ze współpracą przy prowadzeniu działalności pozarolniczej w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych;
11. wykonywania przez osobę duchowną czynności religijnych lub czynności związanych z powierzonymi funkcjami duszpasterskimi lub zakonnymi;
12. odbywania służby zastępczej;
13. nauki w Krajowej Szkole Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego przez słuchaczy pobierających stypendium;
14. kształcenia się w szkole doktorskiej przez doktorantów otrzymujących stypendium;
15. wykonywania pracy na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z *Kodeksem cywilnym* stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, albo umowy o dzieło, jeżeli umowa taka została zawarta z pracodawcą, z którym osoba pozostaje w stosunku pracy, lub

jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje ona pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy.

Zdarzeniem wypadkowym jest ujawnienie się i zadziałanie na organizm pracownika pochodzącej ze środowiska pracy przyczyny zewnętrznej, które to zadziałanie wywołuje skutek określony w obecnej definicji wypadku przy pracy jako uraz lub śmierć. Tak rozumiane zdarzenie powinno odznaczać się nagłością. To właśnie nagłość odróżnia wypadek przy pracy, który z założenia powinien mieć krótkotrwały przebieg, od wymagającego pewnego czasu zachorowania, objętego ochroną ubezpieczeniową z tytułu chorób zawodowych lub ochroną cywilnoprawną z tytułu niebędących chorobą zawodową, ale spowodowanych warunkami pracy schorzeń pracowniczych. Nagłość jest cechą oddzielającą ryzyko wypadku przy pracy od ryzyka zachorowania na chorobę zawodową lub na schorzenie pracownicze⁴. Nie ulega wątpliwości, że wypadek komunikacyjny czy inne zdarzenie drogowe wpisuje się w pojęcie zdarzenia wypadkowego z racji swojej nieprzewidywalności, często dynamicznego przebiegu oraz zakresu negatywnych skutków, jakie ze sobą niesie.

Czasowy i miejscowy związek wypadku z pracą sprowadza się do czasowego (gdy zdarzenie wystąpiło w czasie pracy w znaczeniu prawnym) bądź miejscowego (gdy zdarzenie nastąpiło w miejscu zakreślonym strefą zagrożenia stwarzanego przez pracę) powiązania przyczyny zewnętrznej doznanego uszczerbku na zdrowiu z faktem wykonywania przez pracownika określonych czynności. Innymi słowy, czasowy i miejscowy związek wypadku z pracą oznacza, że pracownik doznał uszczerbku na zdrowiu w miejscu i czasie, kiedy pozostawał w sferze interesów pracodawcy. Ewentualne udowodnione naruszenia przez ubezpieczonego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, spowodowane przez niego umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, jest jedynie negatywną przesłanką uzyskania prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego związanych z wypadkiem przy pracy, nie zmieniając kwalifikacji zdarzenia jako wypadku⁵.

Konkludując, zgodnie z judykataми ukształtowanymi w praktyce orzeczniczej przy ocenie, czy określone zdarzenie stanowi wypadek przy pracy, należy brać pod uwagę kilka ważnych kwestii, a mianowicie, że:

1. przyczyna wypadku nie musi być jedna, lecz w katalogu przyczyn zdarzenia przyczyny zewnętrzne mogą występować obok przyczyn wewnętrznych;
2. przyczyny zewnętrzne to nie tylko siły przyrody, narzędzia i maszyny oraz działania innych osób, ale także sama praca i towarzyszący jej wysiłek;
3. co do owej pracy – chodzi nie tylko o jakieś nadzwyczajne, zlecone pracownikowi w danym dniu zadania lub nietypowe warunki ich realizacji, ale także o zwykłe codzienne czynności pracownicze;

---

⁴ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2017 r., sygn. akt II UK 422/16, LEX nr 2397607.

⁵ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2017 r., sygn. akt I UK 374/16, LEX nr 2389590.

4. nadmierność wysiłku pracownika przy wykonywaniu pracy nie podlega ocenie z punktu widzenia ogólnych norm odporności, dotyczących przeciętnego, zdrowego człowieka, ale powinna być odnoszona do indywidualnych właściwości psychofizycznych danej osoby i to w konkretnym dniu pracy⁶.

W kontekście dalszych rozważań istotnym jest spostrzeżenie, że odpowiedzialność deliktowa pracodawcy za wypadek przy pracy doznany przez pracownika, jest odpowiedzialnością subsydiarną, w stosunku do odpowiedzialności instytucji ubezpieczeniowej, która odpowiada w razie spełnienia przesłanek z ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Oznacza to, że pracownik poszkodowany na skutek wypadku przy pracy uprawniony jest do dochodzenia roszczeń uzupełniających na podstawie przepisów prawa cywilnego, w zakresie szkód niepokrytych odszkodowaniem z ustawy wypadkowej. W tej sytuacji wysokość uzyskanego z ZUS jednorazowego odszkodowania za uszczerbek na zdrowiu winna być brana pod uwagę przy określaniu wysokości zadośćuczynienia pieniężnego z art. 445 k.c.⁷

W myśl art. 3 ust. 4 u.s.w.p.p. za śmiertelny wypadek przy pracy uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiła śmierć w okresie nieprzekraczającym 6 miesięcy od dnia wypadku. Natomiast za ciężki wypadek przy pracy uważa się wypadek, w wyniku którego nastąpiło ciężkie uszkodzenie ciała, takie jak: utrata wzroku, słuchu, mowy, zdolności rozrodczej lub inne uszkodzenie ciała albo rozstrój zdrowia, naruszające podstawowe funkcje organizmu, a także choroba nieuleczalna lub zagrażająca życiu, trwała choroba psychiczna, całkowita lub częściowa niezdolność do pracy w zawodzie albo trwale, istotne zeszpecenie lub zniekształcenie ciała (art. 3 ust. 5 u.s.w.p.p.)⁸. Ustawa w art. 3 ust. 6 u.s.w.p.p. wyróżnia też tzw. zbiorowy wypadek przy pracy, jeżeli w wyniku tego samego zdarzenia wypadkowi uległy co najmniej dwie osoby.

Definicję wypadku w drodze do i z pracy zawiera z kolei art. 57b ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁹, zgodnie z którym za wypadek w drodze do pracy lub z pracy uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło w drodze do lub z miejsca wykonywania

⁶ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., sygn. akt III PK 45/17, LEX nr 2553861.

⁷ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 marca 2017 r., sygn. akt III APa 80/16, LEX nr 2279509.

⁸ Warto zauważyć, że definicja wypadku ciężkiego akcentuje więc w swej treści przede wszystkim następstwa chorobowe wypadku, których ocena dokonana przez pracodawcę wyłącznie w bardzo krótkim odstępie czasu od wystąpienia zdarzenia do dnia sporządzenia protokołu wypadkowego może być nieprawidłowa. Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 4 września 2019 r., sygn. akt III AUa 69/19, LEX nr 2781398. Co więcej, wypadek przy pracy zakwalifikowany jako ciężki nie staje się lekkim wskutek pomyślnego przebiegu leczenia lub rehabilitacji. O kwalifikacji wypadku jako ciężkiego decydują bowiem skutki powstałe bezpośrednio po urazie oraz ujawnione później następstwa tego urazu. Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2019 r., sygn. akt III UK 103/18, OSNP 2020, nr 3, poz. 28.

⁹ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. – o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 53 z późn. zm.

zatrudnienia lub innej działalności stanowiącej tytuł ubezpieczenia rentowego, jeżeli droga ta była najkrótsza i nie została przerwana. Jednakże uważa się, że wypadek nastąpił w drodze do pracy lub z pracy, mimo że droga została przerwana, jeżeli przerwa była życiowo uzasadniona i jej czas nie przekraczał granic potrzeby, a także wówczas, gdy droga, nie będąc drogą najkrótszą, była dla ubezpieczonego, ze względów komunikacyjnych, najdogodniejsza. W ust. 2 cytowanego przepisu podkreślono, że za drogę do pracy lub z pracy uważa się oprócz drogi z domu do pracy lub z pracy do domu również drogę do miejsca lub z miejsca:

1. innego zatrudnienia lub innej działalności stanowiącej tytuł ubezpieczenia rentowego;
2. zwykłego wykonywania funkcji lub zadań zawodowych albo społecznych;
3. zwykłego spożywania posiłków;
4. odbywania nauki lub studiów.

Stosownie do ust. 3 ww. przepisu ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku w drodze do pracy lub z pracy dokonują w karcie wypadku w drodze do pracy lub z pracy pracodawcy w stosunku do ubezpieczonych, będących pracownikami, a w stosunku do pozostałych ubezpieczonych podmioty określone w art. 5 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych¹⁰.

W orzecznictwie podkreśla się, że droga do pracy rozpoczyna się z chwilą opuszczenia przez pracownika mieszkania (zamknięcia drzwi domu) i kończy się na granicy terenu władztwa zakładu pracy, natomiast droga z pracy do domu rozpoczyna się po przekroczeniu bramy zakładu pracy i wiedzie do progu domu (mieszkania) pracownika. Czynność przemieszczania się pracownika do wyjścia z zakładu pracy, po zakończeniu wykonywania obowiązków pracowniczych, pozostaje w związku miejscowym, czasowym i funkcjonalnym z wykonywaniem przez niego zwykłych czynności pracowniczych¹¹.

Powyższe kwestie powinny być każdorazowo bardzo wnikliwie analizowane, z uwzględnieniem indywidualnego charakteru danego przypadku. W praktyce sformułowano na tym tle pogląd, że nie ma przy tym podstaw do odmowy zastosowania art. 57b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nawet w przypadku udowodnionego związku między zajściem wypadku a spożyciem

---

¹⁰ W przedmiocie problematyki prawnej wypadków do i z pracy zob. w szczególności D. Książek, *Miejsce pracy jako istotny element umowy o pracę*, Warszawa 2013; R. Szelhaus, *Przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, *Temidium* 2018, nr 1, s. 27–32; I. Jędrasik-Jankowska, *Wypadek w drodze do pracy lub z pracy*, *PiZS* 2003, nr 11, s. 20; R. Sadlik, *Wypadek w drodze do (z) pracy i związane z nim świadczenia*, *Sł.Pracow.* 2007, nr 9, s. 17–20.

¹¹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2014 r., sygn. akt I UK 120/14, LEX nr 1552138; Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 12 maja 2015 r., sygn. akt III AUa 695/14, LEX nr 1797184.

przez poszkodowanego alkoholu lub innych środków odurzających¹². Z drugiej jednak strony znaczny stan nietrzeźwości może oznaczać całkowite zerwanie normalnego związku zdarzenia z pracą, a w tym przypadku z drogą z miejsca świadczenia pracy do siedziby pracodawcy¹³. Kolidacja drogowa może być zdarzeniem nagłym spowodowanym przyczyną zewnętrzną, ale między wypadkiem i powrotem pracownika z pracy musi zachodzić związek fizyczny. Taki fizyczny związek nie wystarcza jednak sam przez się do zakwalifikowania zdarzenia jako wypadku w drodze z pracy do domu. Związek zdarzenia z pracą ma charakter normatywny. O tym, czy nastąpiło ono w drodze z pracy nie decyduje zatem faktyczne, fizyczne pokonywanie odległości z miejsca pracy do miejsca zamieszkania. Opuszczenie terenu zakładu musi wynikać z zakończenia pracy, z zaprzestania wykonywania obowiązków pracowniczych – zwykłych, poleconych przez przełożonych lub innych, wykonywanych w interesie pracodawcy. W judykaturze dostrzegalny jest pogląd, zgodnie z którym picie alkoholu w zakładzie pracy w czasie przeznaczonym na wykonywanie obowiązków pracowniczych powoduje zerwanie związku wypadku z pracą i to nawet wówczas, gdyby nietrzeźwy pracownik pracę faktycznie świadczył. „Pracą” w rozumieniu legalnym nie jest bowiem samo przebywanie pracownika w zakładzie pracy, fizyczna tam obecność pracownika, ale pozostawanie pracownika w dyspozycji pracodawcy. Warunkiem pozostawania w dyspozycji pracodawcy jest gotowość pracownika do pracy – subiektywny zamiar wykonywania pracy i obiektywna możliwość jej świadczenia. Nietrzeźwość pracownika wyłącza z istoty rzeczy jego gotowość do pracy. Pracodawca nie tylko nie może w takim przypadku dysponować osobą pracownika, ale zobowiązany jest odmówić dopuszczenia go do pracy¹⁴. Powyższe jest o tyle istotne, że nietrzeźwość kierujących od lat zajmuje czołowe miejsca w statystykach przyczyn wypadków drogowych.

W kontekście zdarzeń drogowych warto też zauważyć, że śmierć pracownika korzystającego np. z firmowego transportu, który zapewniał dowóz do siedziby przedsiębiorstwa, można uznać za wypadek uprawniający ubezpieczonego do stosownych świadczeń pieniężnych. Musi się to jednak wiązać z obowiązkiem stawienia się w zakładzie, np. w związku z rozliczeniem sprzętu lub zdaniem relacji z wykonanych czynności¹⁵.

¹² Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 18 lipca 2006 r., sygn. akt III AUa 1553/05, OSA 2007, nr 8, poz. 15.

¹³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2009 r., sygn. akt II UK 100/09, LEX nr 558586; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2009 r., sygn. akt III UK 43/09, LEX nr 560873; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2010 r., sygn. akt II UK 75/10, Monitor Prawa Pracy 2010, nr 11, s. 604; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., sygn. akt I UK 46/11, LEX nr 1043989.

¹⁴ Zob. wyrok SN z dnia 1 grudnia 1998 r., sygn. akt II UKN 355/98, LEX nr 38792.

¹⁵ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2014 r., sygn. akt I PK 198/13, LEX nr 1463666.

3. Wypadek komunikacyjny a niezdolność do prowadzenia pojazdu mechanicznego z przyczyn chorobowych

Jednym z ważniejszych zagadnień poruszanych w orzecznictwie w obszarze zdarzeń wypadkowych jest ocena prawna spowodowania przez pracownika kierującego pojazdem uczestniczącym w zdarzeniu drogowym, do którego doszło z przyczyn zdrowotnych. Może się zdarzyć, że pracownik – sprawca kolizji drogowej – w trakcie prowadzenia pojazdu mechanicznego zasłabnie lub straci przytomność, a okoliczność ta wynikać będzie z niewiedzy na temat istnienia określonej choroby lub ignorowania jej objawów. Niekiedy sytuacja ta wynika z nieregularnego (nieterminowego) kierowania pracownika na wymagane badania okresowe, wymagane przepisami prawa pracy i zasadami BHP. Należy udzielić odpowiedzi na pytanie, czy w takich warunkach spowodowane zdarzenie drogowe stanowić będzie wypadek przy pracy albo wypadek w drodze do lub z pracy w rozumieniu przepisów prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

W orzecznictwie podnosi się, że wykonywanie zwykłych, codziennych obowiązków w typowych dla danego stanowiska warunkach – przy uwzględnieniu indywidualnych predyspozycji zdrowotnych pracownika – może stanowić dla niego nadmierne obciążenie i stać się zewnętrzną przyczyną zdarzenia. Istnienia związku przyczynowego pomiędzy rodzajem wykonywanej pracy i warunkami, w jakich jest ona świadczona, a gwałtownym pogorszeniem stanu zdrowia pracownika nie można domniemywać ani przypuszczać, lecz przyjęcie tej treści tezy powinno mieć uzasadnienie w materiale dowodowym sprawy, analizowanym w kontekście posiadanej przez biegłych lekarzy wiedzy medycznej¹⁶.

Do zakwalifikowania jako wypadku przy pracy zdarzeń mających miejsce w wyniku zmian w narządzie wewnętrznym dotkniętym schorzeniem samoistnym, konieczne jest wystąpienia szczególnych, nadzwyczajnych okoliczności towarzyszących świadczeniu pracy, które jako przyczyna zewnętrzna spowodowały zaostrzenie istniejącego już procesu chorobowego¹⁷. Wykonywanie zwykłych (typowych, normalnych), choćby wymagających dużego wysiłku fizycznego, czynności (obowiązków) przez pracownika, który doznał urazu (np. zawału serca) w czasie i miejscu wykonywania pracy, nie może być uznane za zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy, gdyż „sama praca” nie może stanowić zewnętrznej przyczyny w rozumieniu definicji wypadku przy pracy¹⁸. Tym samym element definicji wypadku przy pracy, jakim jest zewnętrzna przyczyna zdarzenia, w istocie trzeba odróżnić od przyczyn wewnętrznych, tkwiących w organizmie pracownika, jak wady anatomiczne, stany chorobowe itp. Samoistne schorzenie, chociażby wystąpiło na-

---

¹⁶ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa 135/17, LEX nr 2481760.

¹⁷ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2019 r., sygn. akt I UK 83/18, LEX nr 2684882.

¹⁸ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 marca 2019 r., sygn. akt III AUa 520/18, LEX nr 2669322.

gle i w toku świadczenia pracy, co do zasady nie może być uznane za wypadek przy pracy¹⁹. Wydaje się jednak, że za przyczynę zewnętrzną można w niektórych przypadkach uznawać panujące w trakcie prowadzenia pojazdu warunki atmosferyczne, w tym szczególnie wysoka temperatura powietrza (upał), mogące powodować znaczne odwodnienie organizmu, a w skrajnych przypadkach skurcze mięśni kończyn, wymioty czy nawet zawroty głowy i chwilową utratę świadomości. W tych warunkach może też dojść do zaostrzenia dolegliwości i schorzeń, które pracownikowi i pracodawcy były znane (np. nadciśnienie, cukrzyca itp.). Jeżeli udowodnione zostałyby, że nagła utrata zdolności fizycznej do prowadzenia pojazdu, skutkująca kolizją drogową, wynikałaby właśnie z warunków atmosferycznych, zdarzenie należałoby oceniać jako wypadek przy pracy²⁰.

Na ogół wypadek komunikacyjny, w którym brał udział więcej niż jeden pojazd, z których co najmniej jeden był prowadzony przez osobę podlegającą wypadkowemu ubezpieczeniu społecznemu, jest zdarzeniem wypadkowym prawa ubezpieczeń społecznych spowodowanym przyczyną zewnętrzną, tj. zderzeniem się pojazdów mechanicznych. Wystarczające do przyjęcia zaistnienia przyczyny zewnętrznej, według orzecznictwa, jest np. ustalenie, że uraz powstał na skutek zjechania z drogi i uderzenia w betonowy przepust, choćby przyczyną zdarzenia było zasłabnięcie bądź zaśnięcie kierowcy²¹.

¹⁹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., sygn. akt III PK 45/17, LEX nr 2553861.

²⁰ W orzecznictwie dostrzega się, że w pewnych ściśle określonych okolicznościach wystąpienie zawału mięśnia sercowego, czy udaru mózgu lub wylewu, jeżeli zostały wywołane czynnikiem zewnętrznym, mogą zostać uznane za wypadek przy pracy. Warunkiem uznania następstw endogennych chorób za wypadek jest wykazanie pierwotnej przyczyny pochodzącej z zewnątrz. W wywołaniu zdarzenia może współdziałać zespół przyczyn o odmiennym charakterze, przy czym z punktu widzenia kwalifikacji wypadku istotny jest zbieg przyczyn wewnętrznych i zewnętrznych (występujących w organizmie poszkodowanego i ujawniających się poza nim). Przy kwalifikacji konkretnej okoliczności jako przyczyny zewnętrznej, ważne jest, aby stanowiła ona przyczynę sprawczą zdarzenia, natomiast nie musi być przyczyną jedyną, wyłączną. Nie jest więc wykluczone uznanie nagłego zdarzenia za wypadek przy pracy mimo stwierdzenia u poszkodowanego choroby, która w samoistnym rozwoju mogła doprowadzić do urazu, jeżeli dochodzi do zadziałania zespołu przyczyn o charakterze mieszanym, przy koniecznym warunku, by pogorszenie stanu zdrowia będące następstwem procesu chorobowego nie nastąpiło samoistnie, bez czynnika zewnętrznego, lecz że bezpośrednią i istotną przyczyną urazu był czynnik zewnętrzny. Można twierdzić, że wysiłek wydatkowany w celu wykonania czynności pracowniczych jest nadmierny dlatego, że jest szczególnie w okolicznościach świadczenia danej pracy lub że jest nadmierny dla danego pracownika, przy uwzględnieniu jego możliwości fizycznych i psychicznych. Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 października 2016 r., sygn. akt III AUa 80/16, LEX nr 2144850; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 marca 2018 r., sygn. akt III AUa 1792/17, LEX nr 2956520.

²¹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2009 r., sygn. akt I UK 336/08, LEX nr 509978; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2004 r., sygn. akt I UK 55/04, LEX nr 390143. Dla porównania jednak w sprawie rozpatrywanej przez Sąd Najwyższy pod sygn. II UK 181/11 (wyrok z dnia 4 kwietnia 2012 r., LEX nr 1216850) ubezpieczonemu odmówiono zakwalifikowania zdarzenia drogowego jako wypadku przy pracy wskazując, że to wypadek komunikacyjny, wskutek którego nie doznał on żadnych urazów zewnętrznych i wewnętrznych, był następstwem jego zasłabnięcia i utraty przytomności. Nie wystąpiły przy tym żadne szczególne, nietypowe, wyjątkowe

Uzupełniając powyższe stanowisko podkreślić też trzeba, że w sytuacji, gdy samoistny stan chorobowy pracownika nie został uprzednio zdiagnozowany, a pracownik nie zgłaszał dolegliwości, w przypadku śmierci pracownika podczas wykonywania pracy nie można przypisać pracodawcy odpowiedzialności za dopuszczenie pracownika do pracy na podstawie aktualnego orzeczenia lekarskiego o zdolności do pracy na zajmowanym stanowisku²². Natomiast dopuszczenie przez pracodawcę pracownika do pracy na podstawie wadliwego orzeczenia lekarskiego może stanowić zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy wtedy, gdy zdarzenie wypadkowe nastąpiło przy wykonywaniu pracy przeciwwskazanej ze względu na stan zdrowia pracownika. Dopuszczenie do pracy w takiej sytuacji pozostaje w związku przyczynowym z zaistniałym wypadkiem ze względu na brak właściwej ochrony przed szkodliwymi dla zdrowia pracownika warunkami pracy. Wykonywanie pracy stanowi zagrożenie takiego samego rodzaju jak działanie szczególnych czynników, które uważane są za zewnętrzne przyczyny wypadku. Pracodawca powinien mieć świadomość takiej sytuacji²³. Warto też zauważyć, że błędem jest przyjmowanie *a priori*, że w każdym przypadku dopuszczenia pracownika do pracy bez aktualnego orzeczenia lekarskiego stwierdzającego brak przeciwwskazań do pracy na określonym stanowisku stanowi przyczynę zewnętrzną wypadku przy pracy. Przyjęcie wystąpienia tak określonej przyczyny zewnętrznej wypadku uzależnione jest w każdej sprawie indywidualnie od konkretnych okoliczności faktycznych²⁴.

4. Zdarzenie drogowe a podróż służbowa pracownika – problemy interpretacyjne na gruncie prawa pracy i ubezpieczeń społecznych

Na równi z wypadkiem przy pracy, w zakresie uprawnień do świadczeń określonych w ustawie, traktuje się wypadek, któremu pracownik uległ m.in. w czasie podróży służbowej w okolicznościach innych niż określone w art. 3 ust. 1

---

sytuacje, które mogłyby spowodować ujawnienie się w organizmie ubezpieczonego czynnika wewnętrznego w postaci nagłego zasłabnięcia, utraty przytomności i zgonu. W szczególności nie stwierdzono żadnych nieprawidłowości w procesie wykonywania pracy zarówno po stronie pracodawcy jak i samego pracownika, przeciążenia pracą, nieprzestrzegania czasu pracy kierowców oraz występowania jakiegokolwiek przewlekłego schorzenia, które mogłoby stanowić przeciwwskazanie do wykonywania pracy kierowcy w transporcie samochodowym. Natomiast pokonywanie trasy nocą w warunkach jesienno-zimowych odpowiadało typowym warunkom pracy w ramach wykonywanych czynności kierowcy w transporcie międzynarodowym i z tego względu nie stanowiło dla ubezpieczonego pracownika szczególnego obciążenia i nie wymagało od niego nadzwyczajnego wysiłku psychofizycznego.

²² Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2019 r., sygn. akt I PK 215/17, OSNP 2019, nr 8, poz. 98.

²³ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11 stycznia 2017 r., sygn. akt III AUa 1443/16, LEX nr 2257017.

²⁴ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 29 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa 174/16, LEX nr 2071258.

u.s.w.p.p., chyba że wypadek spowodowany został postępowaniem pracownika, które nie pozostaje w związku z wykonywaniem powierzonych mu zadań. Określenie, kiedy pracownik pozostaje w podróży służbowej może być niekiedy problematyczne. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano m.in., że z art. 77⁵ § 1 k.p.²⁵ wynika wprost, że podróż służbowa, która jest swoistą konstrukcją prawa pracy, ma charakter incydentalny. Jej podstawę formalną stanowi polecenie wyjazdu służbowego, które powinno określać zadanie oraz termin i miejsce jego realizacji. Zadanie musi być skonkretyzowane i nie może mieć charakteru generalnego. Nie jest zatem podróżą służbową wykonywanie pracy (zadań) w różnych miejscowościach, gdy przedmiotem zobowiązania pracownika jest stałe wykonywanie pracy (zadań) w tych miejscowościach. W konsekwencji wykonywaniem zadania służbowego w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. nie jest wykonywanie pracy określonego rodzaju, wynikającej z charakteru zatrudnienia, ponieważ taka praca nigdy nie jest incydentalna, ale permanentna. Użyta w art. 77⁵ § 1 k.p. wzmianka o stałym miejscu pracy wskazuje przy tym, że za punkt odniesienia należy przyjąć właśnie miejsce wykonywania pracy określone w umowie o pracę zgodnie z art. 29 § 1 pkt 2 k.p. W rzeczywistości faktyczne miejsce wykonywania pracy może być jednak inne niż określone w umowie²⁶. Użyte w art. 77⁵ § 1 k.p. sformułowanie „stałe miejsce pracy” wcale nie oznacza wykonywania pracy w tym samym geograficznie miejscu. „Stałe miejsce pracy” to miejsce wykonywania pracy w rozumieniu art. 29 § 1 pkt 2 k.p., które może być określone jako pewien obszar geograficzny. Wyjaśniono też, że objęcie poleceniem wyjazdu zwykłych czynności pracowniczych (stanowiących istotę stosunku pracy) wykonywanych na umówionym „ruchomym” miejscu pracy nie prowadzi do uznania, że pracownik wykonujący te czynności jest w podróży służbowej²⁷.

Typowa podróż służbowa charakteryzuje się tym, że w komplecie obowiązków pracownika stanowi zjawisko nietypowe, okazjonalne. Czas podróży nie musi i nie ma być natomiast wykorzystywany do pełnienia pracy w interesie pracodawcy²⁸.

Przepis artykuł 3 ust. 2 pkt 1 u.s.w.p.p. ustanawia ochronę ubezpieczeniową przez cały czas pobytu pracownika w podróży służbowej, rozciągając ją na okoliczności należące do sfery jego prywatnych spraw (np. prawo do skorzystania z odpoczynku, spacerów, zakupów, przygotowania posiłków lub ich spożywania poza miejscem wykonywania obowiązków służbowych). Różnica między wypadkiem przy pracy a wypadkiem w czasie podróży służbowej dotyczy okoliczności

²⁵ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 1040.

²⁶ Zob. uchwała SN z dnia 19 listopada 2008 r., sygn. akt II PZP 11/08, OSNP 2009 nr 13–14, poz. 166.

²⁷ Por. wyrok SN z dnia 16 listopada 2009 r., sygn. akt II UK 114/09, LEX nr 558591.

²⁸ Zob. uchwała SN z dnia 9 grudnia 2011 r., sygn. akt II PZP 3/11, OSNP 2012 nr 15–16, poz. 186; wyrok SN z dnia 3 grudnia 2008 r., sygn. akt I PK 107/08, OSNP 2010 nr 11–12, poz. 133; wyrok SN z dnia 23 marca 2017 r., sygn. akt I UK 131/16, LEX nr 2477460.

wypadku, a w szczególności tego, że ten pierwszy powinien pozostawać w związku z pracą, zaś drugi – wiązać się z wykonywaniem zadań powierzonych na czas podróży służbowej. W konsekwencji, przy kwalifikowaniu danego zachowania jako pozostającego w związku z podróżą służbową należy badać, czy w łączności z nią pozostawał cel zachowania pracownika, czy też miało ono wyłącznie prywatny charakter, przy czym zachowaniami niepozostającymi w związku z wykonywaniem powierzonego zadania i sprzecznymi z celem podróży służbowej są te zachowania ze sfery prywatnych spraw pracownika, które nie były konieczne z punktu widzenia celu i warunków odbywania podróży służbowej, to znaczy z potrzebą realizacji powierzonych pracownikowi zadań. W czasie podróży służbowej pracownik może być zatem pozbawiony ochrony ubezpieczeniowej wówczas, gdy zerwał związek z wykonywaniem powierzonych mu zadań służbowych poprzez sprowokowanie lub spowodowanie zdarzenia wypadkowego zachowaniem niepozostającym w żadnym związku z celem tej podróży²⁹.

W kontekście analizy okoliczności związanych z podróżą służbową (poleceniem wyjazdu) podnieść należy również, że odstąpienie od osobistego wykonywania obowiązków pracowniczych (kierowcy) i kontynuowanie podróży w charakterze pasażera stanowi zerwanie związku z pracą. Ewentualny wypadek komunikacyjny nie następuje wówczas ani podczas, ani w związku z wykonywaniem przez ubezpieczonego pracownika zwykłych czynności i poleceń wynikających z treści łączącego go z pracodawcą stosunku pracy. W aktualnym stanie prawnym można zakwalifikować jako wypadek przy pracy zdarzenie zaistniałe w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy. Jeżeli jednak ubezpieczony odstępuje od świadczenia pracy i samowolnie przekazuje wykonywanie swoich obowiązków pracowniczych osobie przypadkowej, niezwiązanej z pracodawcą żadnym stosunkiem prawnym, co do której kwalifikacji zawodowych pracodawca nie miał jakiegokolwiek wiedzy, w szczególności w zakresie posiadanych przez nią uprawnień, predyspozycji, zdolności psychofizycznych i doświadczenia do wykonywania czynności np. kierowcy samochodu z przyczepą dwuosiową, to te okoliczności nie mogą usprawiedliwiać przekonania ubezpieczonego o działaniu na rzecz pracodawcy, mieszczącym się w sferze jego interesów i korzyści. Ubezpieczony – w szczególności, gdy wykonuje profesję kierowcy zawodowego – musi, a przynajmniej powinien zdawać sobie sprawę, że powierzenie prowadzenia samochodu przypadkowej osobie nie tylko szkodzi interesom pracodawcy i może narazić go na negatywne konsekwencje, ale jest to jednocześnie sprzeczne z treścią stosunku pracy. Odstąpienie od osobistego wykonywania obowiązków pracowniczych i kontynuowanie podróży w charakterze pasażera spowo-

---

²⁹ Por. wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2016 r., sygn. akt I UK 100/15, LEX nr 2051471.

duje, że ubezpieczony przestaje występować jako pracownik i w konsekwencji zrywa swój związek z pracą³⁰.

5. Uprawnienia odszkodowawcze z tytułu wypadku przy pracy, a naruszenie przepisów prawa o ruchu drogowym

Kolejnym problemem, jakie pojawia się na tle wykładni przepisu art. 3 u.s.w.p.p., jest kwestia przysługiwania świadczeń odszkodowawczych z tytułu wypadku przy pracy w sytuacji, gdy do wypadku takiego doszłoby na skutek naruszenia przez ubezpieczonego przepisów ustawy *Prawo o ruchu drogowym*.

Bez wątpienia wypadek komunikacyjny ma charakter typowego zdarzenia nagłego. Zdarzenie to pojawia się nieoczekiwanie i trwa chwilę, co – jak wcześniej wspomniano – odróżnia wypadek od choroby zawodowej, która wywołuje skutek w toku pewnego, na ogół dłuższego oddziaływania czynników szkodliwych na organizm pracownika³¹. W tym miejscu podnieść należy, że przyczyną sprawczą – zewnętrzną wypadku przy pracy, może być każdy czynnik zewnętrzny zdolny wywołać w istniejących warunkach szkodliwe skutki. Przyczyną zewnętrzną może być nie tylko narzędzie pracy, maszyna, siły przyrody, ale także praca i czynność samego poszkodowanego (np. jego odruch). Przyczyną zewnętrzną zdarzenia jest np. poślizg samochodu (wypadek nim spowodowany może mieć cechy wypadku przy pracy), a fakt, że doszło do niego na skutek nadmiernej prędkości i nieostrożności poszkodowanego pracownika, może mieć jedynie wpływ na zakres uprawnień odszkodowawczych. Współprzyczyny wewnętrzne dotyczące organizmu ubezpieczonego, np. jego zaśnięcie, podlegają ocenie pod kątem ewentualnej kwalifikacji winy ubezpieczonego, która może być przesłanką wyłączającą prawo do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego. Wystarczające jest, że przyczyni się ona do powstania urazu. Tak więc jeżeli przyczyna wypadku ma charakter mieszany wystarczające jest, jeśli zostanie wykazane, że bez czynnika zewnętrznego nie doszłoby do szkodliwego skutku³².

Wypadek przy pracy to zdarzenie przede wszystkim faktyczne, w którym po zmianie definicji warunkuje je co najmniej wystąpienie urazu. Spowodować taki wypadek umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, to znaczy nie tylko umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa naruszyć przepisy dotyczące ochrony życia i zdrowia, lecz objąć także takim stopniem winy kategorię przede wszystkim faktyczną; jaką jest związek przyczynowy pomiędzy naruszeniem przepisów i zasad (reguł bezpieczeństwa) a skutkiem w postaci wypadku przy pracy (urazu). Gdy zachodzi tu nieumyślność, czyli stopień mniejszy niż rażące niedbalstwo, to świadczenia z ustawy wypadkowej nie są wyłączone³³. Ustawodawca co do zasady nie

³⁰ Zob. wyrok SN z dnia 8 maja 2012 r., sygn. akt II UK 253/11, LEX nr 1216261.

³¹ Zob. wyrok SN z dnia 18 lutego 1998 r., sygn. akt II UKN 529/97, LEX nr 35048.

³² Zob. wyrok SN z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt II UK 316/14, LEX nr 2288934.

³³ Por. wyrok SN z dnia 18 lipca 2012 r., sygn. akt I UK 69/12, LEX nr 1216835.

wyklucza też przysługiwania świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego nawet pracownikowi, który uległ wypadkowi w stanie nietrzeźwym – pracując lub pozostając w oczekiwaniu na wykonywanie powierzonych mu zadań, chyba że pozostawanie w stanie nietrzeźwości w istotnym stopniu przyczyniło się do spowodowania wypadku w tym rozumieniu, że bez stanu nietrzeźwości można by uniknąć zdarzenia wypadkowego³⁴. Ubezpieczonemu przysługują bowiem świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego, jeżeli oprócz udowodnionego naruszenia przez niego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, wywołanego jego umyślnym lub rażąco niedbałym zachowaniem – przyczyną wypadku przy pracy (wypadku komunikacyjnego) było obiektywnie nieprawidłowe (niewłaściwe) zachowanie innego uczestnika zdarzenia, choćby niezawinione. Dla odrzucenia wyłącznej winy poszkodowanego w wypadku samochodowym, nie jest konieczne stwierdzenie, iż do wypadku doszło z winy kierowcy, bo wystarczy ustalenie, że jedną z przyczyn wypadku było jakiegokolwiek inne zdarzenie, które nie może być przypisane ani poszkodowanemu, ani osobie trzeciej, za którą samoistny posiadacz samochodu nie odpowiada. Jeśli zatem zachowanie poszkodowanego pracownika będącego sprawcą wypadku drogowego nie stanowiło wyłącznej przyczyny wypadku, a tylko przyczyniło się do powstania tego zdarzenia (stanowiło jego współprzyczynę), to pracownik nie jest pozbawiony prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Związek przyczynowy, o którym mowa w art. 21 ust. 1 u.s.w.p.p., trzeba więc rozumieć jako normalny (adekwatny) związek przyczynowy według art. 361 § 1 k.c., a „wyłączność” przyczyny wypadku przy pracy, analogicznie jak przesłankę egzoneracyjną („wyłączną winę poszkodowanego”) z art. 435 § 1 k.c. Zwrot „wyłącznie” należy tym samym odnosić do sytuacji, w której nie wystąpiła żadna inna przyczyna wypadku, w szczególności pracodawca w żaden sposób nie przyczynił się do niego, a zachowanie poszkodowanego stanowiło wyłączną (jedyną) przyczynę zdarzenia. Dlatego wystąpienie jakiegokolwiek innego zdarzenia, niezależnego od pracownika, nieleżącego po jego stronie, które wpłynęło na powstanie wypadku, uniemożliwia przyjęcie wyłączności przyczyny wypadku polegającej na zachowaniu się pracownika, a do pozbawienia pracownika świadczeń z tytułu wypadku przy pracy nie jest wystarczające stwierdzenie, że zachowanie pracownika było „decydującą przyczyną wypadku”, jeżeli nie było ono wyłączną jego przyczyną. W razie zaistnienia dodatkowych, nieleżących po stronie pracownika przyczyn, nie ma potrzeby badania stopnia zawinienia pracownika, który w takim przypadku, nawet przy udowodnieniu mu winy umyślnej, zachowuje prawo do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego³⁵.

Wreszcie zauważyć należy, że odpowiedzialność za szkodę na osobie pracownika spowodowaną wypadkiem komunikacyjnym zaistniałym wskutek awarii samochodu zakładowego, którego stan techniczny podlegał kontroli zakładowych

---

³⁴ Por. wyrok SN z dnia 8 czerwca 2011 r., sygn. akt I UK 418/10, LEX nr 950428.

³⁵ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2016 r., sygn. akt III UK 158/15, LEX nr 2124045.

służb technicznych, obciąża pracodawcę na zasadzie ryzyka, przy uwzględnieniu stopnia przyczynienia się pracownika do powstania szkody. W takich okolicznościach zasadne jest przyjęcie 50% przyczynienia się do powstania szkody ubezpieczonego pracownika – sprawcy wypadku komunikacyjnego, który np. lekceważy pierwszy sygnał o niesprawności układu hamulcowego i kontynuując wykonywanie obowiązków pracowniczych nie zachowuje bezpiecznej prędkości w trudnych warunkach atmosferyczno-drogowych³⁶.

6. Podsumowanie

Mnogość i różnorodność zaprezentowanych problemów, jakie wiążą się ze stosowaniem przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych sprawiają, że każdy przypadek zdarzenia drogowego, którego uczestnikiem jest ubezpieczony świadczący w danym momencie pracę na rzecz pracodawcy, względnie przemieszczający się do lub z miejsca pracy, musi być analizowany z perspektywy uprawnień odszkodowawczych w sposób bardzo wnikliwy i staranny.

W toku postępowania dowodowego, mającego na celu ustalenie i ocenę wystąpienia przyczyny zewnętrznej jako sprawczego czynnika wypadku niewątpliwie należy brać pod uwagę charakterystykę otoczenia (układ sytuacyjny), w jakim doszło do wypadku, warunki fizyczne i psychiczne sprawcy wypadku, jego stan zdrowia (np. istnienie schorzenia samoistnego), w tym psychomotoryczną kondycję w dniu wypadku. Niezbędnym jest ustalenie, czy w dniu zdarzenia ubezpieczony pracownik wykazywał jakiegokolwiek objawy chorobowe, czy uskarżał się na jakieś dolegliwości, czy przystąpił do prowadzenia pojazdu mechanicznego po wykonaniu odpowiednich czynności służbowych, jak również czy w trakcie kierowania pojazdem wykazywał jakiegokolwiek cechy, które mogłyby wpłynąć na jego zdolność do prowadzenia pojazdu. W trakcie postępowania należy ustalić, czy na organizm ubezpieczonego nie oddziaływały żadne szkodliwe warunki, czy w chwili wypadku był on narażony na nadmierny wysiłek fizyczny czy psychiczny, który mógłby wpłynąć na proces postrzegania, czy proces decyzyjny, mający postać wymuszonych okolicznościami gwałtownych i nieprzewidzianych zachowań. Wreszcie koniecznym jest ustalenie warunków drogowych w dniu zdarzenia, czy ubezpieczony poruszał się po drodze w porze dziennej czy nocnej, czy jezdnia miała powierzchnię asfaltową, czy była dobrze utrzymana, czysta i sucha, jakie było natężenie ruchu, czy przed lub w trakcie zdarzenia wystąpiły opady atmosferyczne oraz czy nic nie utrudniało jazdy samochodem. Ważnym jest też udzielenie odpowiedzi na pytanie, jaki był stan techniczny pojazdu czy zachowania pozostałych uczestników ruchu były prawidłowe, czy też ubezpieczony był zmuszony do za-

³⁶ Por. wyrok SN z dnia 5 grudnia 1997 r., sygn. akt II UKN 381/97, OSNP 1998, nr 19, poz. 581.

mierzonych lub nagłych i niewłaściwych reakcji wynikających z sytuacji na drodze.

Bibliografia

1. Kryczka, S. (2018). Wypadek przy pracy (w drodze do/z pracy) a wypadek komunikacyjny. Komentarz praktyczny, LEX/el.
2. Książek, D. (2013). *Miejsce pracy jako istotny element umowy o pracę*, Warszawa.
3. Jędrasik-Jankowska, I. (2003). Wypadek w drodze do pracy lub z pracy, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, nr 11, 20.
4. Sadlik, R. (2007). Wypadek w drodze do (z) pracy i związane z nim świadczenia, *Służba Pracownicza*, nr 9, 17–20.
5. Szelhaus, R. (2018). Przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w orzecznictwie Sądu Najwyższego, *Temidium*, nr 1, 27–32.
6. Suwaj, R. (2005). *Postępowanie dowodowe w świetle przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego*, Ostrołęka.

* * *

Traffic incident and accident at work – selected legal issues

Abstract

This publication focuses on the issues of the definition of an accident at work, an accident on the way to work and an accident on the way from work, the issue of the impact of the inability to drive a motor vehicle due to illness and the impact of this circumstance on the right to compensation, matter of coverage and insurance rules in the so-called business travel, as well as the issue of shaping the right to compensation in the event of the insured's violation of traffic law. The paper analyzes court rulings related to the above-mentioned problems, formulated over the years 1997–2019.

Key words

Accident at work, traffic accident, accident insurance.